

DLA doktori értekezés tézisei

Mód Orsolya

David Popper élete és művészete

Témavezető: Dr. Batta András

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 28. számú
művészet- és művelődéstörténeti tudományok besorolású
doktori iskola

Budapest

2013

I. A kutatás előzményei

Miközben David Popper neve ismerős a gordonka irodalmában jártasak számára – és zeneakadémiai kötődése révén különösen fontos nekünk, magyar csellistáknak – Gádor Ágnes tanulmányán kívül alig érhető el róla magyar nyelvű forrás. Személyes tapasztalatom is megerősítette, hogy Popperről, a 19. század utolsó harmadának, illetve a 20. század első éveinek egyik legkiválóbb gordonkavirtuózáról, egyben a magyar gordonkaskola „atyjáról” egy meglehetősen általános képpel bírunk.

Kutatásaim kiindulópontjául Stephen Deák – a könyv az ékezetes betűk hiányából fakadóan a De’ak írásmódot használja – angol nyelvű Popper-biográfiája szolgált. A könyv feldolgozása közben vált világossá, hogy a több, mint 300 oldal terjedelmű mű ugyan nagy ismeretanyagot közvetít, ám sok esetben pontatlan és nem világos közléseket tartalmaz, több lényeges kérdést pedig alig érint.

A Deák könyvében gyakran megjelenő életrajzi hiányosságok, pontatlanságok miatt célul tűztem ki egy forrásokkal megalapozott, átfogó életrajz elkészítését.

Emellett rendkívül izgalmasnak tartottam azt, hogy többet tudjak meg a gordonkavirtuóz Popperről, csellójátékáról, ezáltal mai gordonkás hagyományaink gyökereit is kutatva.

Erről a témáról sem magyar sem idegen nyelvű irodalmat nem leltem fel.

A célként kitűzött árnyalt, részletgazdag Popper-kép érdekében zeneszerzői tevékenységének, illetve pedagógiai működésének elemeit is megvizsgáltam.

II. Források

Az I. fejezetben az életrajz elkészítéséhez törekedtem minél több Deák könyvén kívüli forrást felkutatni, felhasználni. Ebben alapvető segítségemre voltak az alábbi kötetek, tanulmányok: Dr. Johann Branberger: *Das Konservatorium für Musik in Prag*, Ingeborg Birkin-Feichtinger: „Dem Fürsten meinen Respekt! Neue Perspektiven zu David Poppers Löwenberger Jahren 1862 bis 1868”, Gábor Ágnes: „David Popper tanári működése a Zeneakadémián (1886-1913)”.

A prágai események rendszerezésében segítségemre volt Jarmila Tauerová, a prágai Dvořák Múzeum korábbi munkatársa és a prágai „David Popper. The Paganini of the Cello” kiállítás.

A magyar adatok pontosításában – különös tekintettel a Hubay-Popper vonósnégyessel kapcsolatos eseményekre –

Gombos László, a Zenetudományi Intézet munkatársa nyújtott segítséget.

Mindezek mellett egy-egy információ alátámasztásának érdekében különböző korabeli folyóiratok – például a *Pester Lloyd* – cikkeit, és számos egyéb forrást használtam fel.

A második fejezet alapjául Winfried Pape és Wolfgang Boettcher munkája a *Das Violoncello. Geschichte-Bau-Technik-Repertoire*, valamint Romberg, Kummer, Jules de Swert gordonkaiskolái és Valerie Walden, Margaret Campbell tanulmányai a *Cambridge Companion to the Cello* című kötetből szolgáltak.

A harmadik fejezet legfontosabb forrásai a korabeli koncertbeszámolók, Schiffer kétkötetes *Elméleti és gyakorlati gordonka-iskolája*, Schiffer: *A gordonkajáték metodikája* és Deák állásfoglalásai voltak.

A negyedik fejezetben a művekre koncentráltam, így legfőbb forrásaim a bemutatott darabok kottái voltak.

Az ötödik – Popper tanári tevékenységéről szóló – fejezetet Gádor Ágnes tanulmánya és Popper növendékeinek visszaemlékezései alapján készítettem el. Valamint ebben a fejezetben röviden bemutatom Schiffer: *Elméleti és gyakorlati gordonka-iskoláját* és Popper *Hohe Schule des Violoncellspiels*-ét.

III. Módszer

Az első két fejezet elkészítésénél széles körben tájékoztam a fellelhető hazai és nemzetközi forrásokból: tanulmányokból, könyvekből, újságcikkekből, visszaemlékezésekből, képekből, gordonkaiskolákból, kottákból.

A harmadik fejezetben Popper játékának különböző elemeire a korabeli kritikák, Deák beszámolóí és Schiffer metodikai műveinek összevetése alapján következtettem.

A negyedik fejezetben virtuóz pályájával szorosan összefüggő zeneszerzői tevékenységére fókuszáltam. A darabok bemutatásakor a jellegzetes popperi, illetve a virtuóz hangszeres elemek kidomborítására törekedtem.

Bízom abban, hogy Popper szellemi örökségének ápolása mellett, munkám alapja lehet további Poppert érintő kutatásoknak. Disszertációm egyben illeszkedik a Zeneakadémián folyó intézménykutatások – többek között Gádor-Szirányi kutatásai, Hubay-kutatás – sorába. Továbbá értékes adalékul szolgálhat művem a Zeneakadémia történetének összefoglalására törekvő, későbbiekben megvalósuló átfogó munkákhoz is.

IV. Eredmények

Dolgozatom egyik eredménye a követhető forrásokból táplálkozó, átfogó Popper-életrajz, ami eddig nem volt elérhető magyar nyelven. Kiterjedt forrás-kutatásomnak köszönhetően több bizonytalan dátum, esemény megalapozottá vált, illetve Deák néhány tévedése javításra került. Mindazonáltal Popper gazdag pályafutásának maradtak felderítetlen momentumai – például az 1879 és 1886 közötti időszak –, ezek további kutatásokat igényelnek.

Csellistaként különösen kedves számomra a második és harmadik fejezet tematikája. Úgy gondolom, hogy a 19. századi gordonkás hagyományok megismerése fontos tudást tartogat a mai játékosok számára is.

Popper csellójátékát Schiffer már említett két művének segítségével elemeztem. Popper játéka feltáratlan terület, sem magyar sem idegen nyelveken nem találtam forrást erről a témáról.

Popper a 19. századi virtuóz eszmény megtestesítője volt. Vizsgálódásaimnak köszönhetően láthatóvá váltak játékának azon összetevői, amelyek a 19. századi német gordonkaskolához kapcsolják művészetét.

Popper repertoárjának vizsgálata felszínre hozta nyitottságát korának új és kihívást jelentő csellóművei iránt.

A Popper-művekkel való foglalkozás eredményeképp elkészítettem műjegyzékét, mely teljesebb, mint Deáké.

Popper műveinek tartós sikerét – több darabja ma is a gordonkás repertoár része – a remek hangszeres írásmód, és a rá jellemző vidám és bájos karakterek ötvözete biztosítja. A negyedik fejezetben – a gyakran játszott darabok mellett – reményeim szerint sikerült néhány, Magyarországon kevésbé ismert Popper-műre felhívnom a figyelmet, különös tekintettel a cselló-duóra komponált *Suite Op. 16-ra* és a cselló-zongora kamaraművet takaró *Suite Op. 69-re*.

Popper tanári tevékenysége Gádor tanulmányának köszönhetően jól dokumentált, viszont Popper tanítványának és tanártársának, Schiffer Adolfnak *Elméleti és gyakorlati gordonka-iskolája* szinte teljesen ismeretlen. Az iskola több szempontból is modern szemléletű: nagy figyelmet szentel a hangszerhez való természetes hozzáállásnak, a feszülések kerülésének, és igényes a felhasznált zeneirodalmi részletek kiválasztásában.

V. **Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja**

Popper népszerű szerző a gondolkások körében. Az általam előadott összes Popper-darabot tartalmazó lista meghaladná a megadott formai kereteket, ezért néhány kevésbé ismert mű előadásának lejegyzésére szorítkozom.

Popper: *Chant du Soir*

Prágai Magyar Művelődési Központ, 2009. október
21. (zongora: Lajkó István)

2 tétel a *Suite* Op. 16-ból

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Díszterme, 2013.
június 21. (2. cselló: Lakatos János)

Terveim közt szerepel, hogy Popper *Suite* Op. 69 -ét DLA-záróhangversenyem műsorába illesztsem.